

Inkeriläiset – ulkosuomalaisia, paluumuuttajia, siirtolaisia, pakolaisia...

Kasper Hasala

Hallitus päätti talvella 2010 lopettaa inkeriläisten paluumuuttojonotusjärjestelmän vuonna 2011. Onko rajan takana tosiaan vielä odottamassa 20 000 venäläistynyttä inkeriläistä, kuten julkisuudessa väitetään? Vai onko sieltä tulossa vain muutama tuhat motivoitunutta ja työhaluista siirtolaista, kuten inkeriläisten itsensä etujärjestössä arvellaan?

Pyrin tässä artikkelissa valottamaan, keitä nämä inkeriläiset eli inkerinsuomalaiset ovat. Kurkistus menneisyyteen näyttää, että heidän historiansa on dramaattinen sekoitus siirtolaisuutta, pakolaisuutta ja paluumuuttoa.

Monietninen ja monikulttuurinen Inkerinmaa

Suomenlahden pohjukan ympärillä sijaitsevan Inkerinmaan historia on pitkä luettelo idän ja lännen välisiä konflikteja ja muuttoaaltoja suuntaan ja toiseen. Alueen alkuperäisiä asukkaita olivat itämerensuomalaiset vatjalaiset ja inkerikot. Slaavit saapuivat Suomenlahden tuntumaan 500-luvulta lähtien.

Keskiajan kuluessa strategisesti tärkeästä Nevajoen ympäristöstä tuli Kiovan ja Ruotsin sekä samalla katolisen ja ortodoksisen kirkon kiistakapula (Inkerin varhaisemmasta historiasta ks. Uino 1992; Kirkinen 1992; Siiriäinen 1969). Ruotsin hallussa Inkeri oli Stolbovan rauhasta 1617 aina suuren Pohjan sodan alkuun saakka v. 1700. Ruotsin vallan aikana sotien autioittamille alueille alkoi muuttaa väkeä spontaanisti ja kruunun kannustamana Savon ja Äyräpään kihlakunnista. Muutto oli niin voimakasta, että 1600-lop-

puun mennessä arviolta kolme neljänestä Inkerin läänin asukkaista oli luterilaisia suomalaisia. (Suomalaisen muuttoliikkeestä Inkeriin ks. Kuujo 1969: 63–70; Saloheimo 1991).

Vallattuaan Inkerin takaisin tsaari Pietari Suuri perusti Nevajoen suuhun uuden pääkaupungin, Pietarin. Nopeasti kasvava metropoli vaikutti ratkaisevasti Inkerinmaan myöhempään kehitykseen. Venäläistämisen paine alkoi näkyä Inkerissä vasta 1800-luvun lopulla, mutta siihen mennessä oli Inkerissä syntynyt jo vahva sivistyneistö, johon inkeriläis-suomalainen kansallisaate oli jo juurtunut (esim. Nevalainen 1991: 234–235).

Tsaarinvallan lopulla 1917 luterilaisten seurakuntien kirkonkirjoissa kaikkiaan 125 000 suomalaista (Anepaio 1999: 438; Honko 2000: 17), mutta suomalaisten kokonaismääräksi on esitetty myös 140 000 henkeä (Nevalainen 1989: 18). Vain Itä- ja Länsi-Inkerissä venäläiset ja ortodoksit muodostivat väestöstä enemmistön (Saloheimo 1991: 81).

”Suomalaisten holokaust”

Neuvostohallitus lupasi Tarton rauhansopimuksessa inkeriläisille kulttuuriautonomian. Käytännössä autonomia ei toteutunut, mutta 1920-luku oli muuten vapaan NEP-politiikan aikaa.

Vallanpitäjät alkoivat kiristää otettaan 1920-luvun lopussa: alkoi maatalouden väkivaltainen kollektivointi. Se iski Leningradin alueen suomalaisiin rannikimmin, sillä alueen vakavaraisista talonpojista suurin osa oli juuri suomalaisia. Sen jälkeen alkoivat poliittiset vainot, ns. Stalinin vainot. Uskonnon julkinen harjoittaminen muuttui 1930-luvulla mahdottomaksi: kirkot suljettiin, seurakunnat lakkautettiin, papit vangittiin tai teloitettiin. Suomenkielinen kulttuuritoimin-

Fil. maist. Kasper Hasala on työskennellyt Viron inkerinsuomalaisten liitossa vuodesta 2006. Liiton kulttuurisihteerinä hän on toiminut vuodesta 2008.

Inkeri 1920-luvulla. Kartan laatinut kirjoittaja Nevalaisen (1989) ja Yllön (1969) karttojen pohjalta.

ta tukahdutettiin lopettamalla omat koulut, lakkauttamalla lehdet ja kieltämällä kirjojen julkaisemisen. Inkeriläisten vainovuosista on kirjoittanut viime aikoina laajemmin Jouko Sihvo teoksessaan *Inkerin kansan 60 kohtalon vuotta* (2000) sekä Leonid Gildi ja Jouko Sihvo teoksessa *Inkerinsuomalaisten kohtalo* (2007). Suomalaisten oikeudellisesta asemasta NL:ssa kirjoittaa tutkija Toivo Flink uudessa tutkimuksessaan *Kotiin karkotettavaksi* (2010, s. 272–277).

Toiseen maailmansotaan mennessä teloitukset ja pakkosiirrot vaativat 50 000 suomalaisen hengen. Saman verran suomalaisia karkotettiin eri puolille Neuvostoliittoa. (Nevalainen 1991: 258–259.) Lopullisen

iskun antoi toinen maailmansota, joka pyyhkäisi Inkerin yli. Saksan miehitysalueelle Länsi- ja Keski-Inkeriin jääneet suomalaiset – kaikkiaan 63 000 henkeä – siirrettiin vuosina 1943–44 Viron kautta Suomeen. Piiritettyyn Leningradiin jäi 30 000 inkeriläistä, joista puolen on arvioitu menehtyneen piirityksen aikana. Lisäksi 10 000 heistä siirrettiin epäluotettavana aineksena Siperiaan. (Nevalainen 1991: 267–268).

Moskovan rauhan jälkeen 1944 inkeriläisestä siirtoväestä 87 % palautettiin Neuvostoliittoon (Nevalainen 1989: 296–297). Paluu oli periaatteessa vapaaehtoinen, mutta myös haluttomia painostettiin ja suostuteltiin palaamaan. Moni uskoi palaavansa kotikylään-

Taulukko 1. Suomalaisten määrä Neuvostoliitossa vuosina 1939–89.

vuosi	1939	1959	1970	1979	1989
henkeä	144 525	92 717	84 750	77 079	67 359

Lähde: Kyntäjä & Kulu 2000: 37–38.

sä. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan suomalaiset vietiin karjavaunuissa suoraan Keski-Venäjälle. Palautusten taustoja ja inkeriläisten oloja jatkosodan jälkeisinä vuosina valottaa Toivo Flink viime keväänä ilmestyneessä teoksessaan *Kotiin karkotettavaksi* (SKS 2010).

Koti-Inkeriin suomalaiset saivat palata vasta Stalinin kuoleman jälkeen vuodesta 1956 alkaen. Käytännössä paluu osoittautui vaikeaksi, sillä kylät oli jo asutettu vieraalla väestöllä tai kodit olivat tuhoutuneet. (Flink 1995: 163–165, 176–177).

Suomalaisten määrä sodan jälkeen NL:ssa oli pudonnut sotaa edeltävästä 145 000 hengestä 93 000:een (vuoden 1959 väestönlaskennan mukaan). Vuoteen 1989 mennessä suomalaisten määrä oli pudonnut puoleen. Samaan aikaan suomenkielisten määrä väheni 124 000:sta 23 000:een eli yli 80 prosenttia. (Kyntäjä & Kulu 2000: 37–38.) Vielä NL:n loppuaikoina monet suomalaiset salasivat suomalaisen syntyperänsä ja jäivät tilastoihin venäläisinä. Siksi rohkeimmissa arvioissa suomalaisten kokonaismääräksi on esitetty jopa sataa tuhatta henkeä (Nevalainen 1989: 288–289).

Uusi herääminen

Koska Neuvostoliitossa ei ollut vapaata kansalaistoimintaa eikä kansallisia järjestöjä, inkerinsuomalaisten kansallinen toiminta kanavoitui osaksi luterilaisiin seurakuntiin. Tosin niidenkin toiminta oli hyvin rajallista. Ensimmäisenä sai toimintaluvan Petroskoin suomalainen seurakunta vuonna 1970. Seuraavana aloitti toimintansa Puškinin seurakunta vuonna 1977. (Takalo & Juote 1995: 41–42.) Siitä muodostui 1980-luvun kuluessa yksi inkeriläisten kansallisliikkeen alkuunpanijoista (esim. Kokko 2008).

Kun olot vapautuivat 1980-luvun puolivälissä, inkeriläiset perustivat syksyllä 1988 Inkerin Liiton, joka muodosti paikallisosastoja nopeasti eri puolille Inkerinmaata. Viron neuvostotasavallassa alkoi kesällä 1988 ns. laulava vallankumous, jonka huumassa sikäläiset inkeriläiset järjestäytyivät ja perustivat Tartossa

inkerinsuomalaisten seuran syksyllä 1988. Karjalassa inkeriläiset perustivat oman järjestönsä – Karjalan suomalaisten Inkeri-liiton – vuonna 1989.

Venäjän viimeisimmän, vuonna 2002 tehdyn väestönlaskennan mukaan suomalaisia asui Venäjän federaatiossa 34 050 henkeä. Väestönlaskennan mukaan suomalaiset sijoittuvat Venäjän federaation alueelle seuraavasti: Karjalan tasavallassa 14 210, Leningradin alueella 7965, Pietarin kaupungissa 4051 henkeä ja vähäisemmissä määrin mm. Krasnojarskin (635), Tjumenin (456) ja Muurmanskin alueilla (429).

Inkerin kirkko itsenäistyi omaksi kirkokseen vuonna 1992. Nykyisin sillä on 15 000 jäsentä eri puolilla Inkerinmaata, Karjalaa ja Venäjää. Olosuhteiden pakosta Inkerin kirkko on siirtymässä enenevässä määrin venäjän kielen käyttöön.

Inkerin Liiton puheenjohtaja Aleksanteri Kirjasen mukaan järjestöllä on nykyään noin 3500 maksavaa jäsentä yhteensä 31 paikallisosastossa. Liitolla on erillaisen kulttuuritoiminnan lisäksi työnvälitystoimisto, joka välittää inkeriläisiä Suomeen töihin. Lisäksi Inkerin Liitosta on tullut koko Pietarin suurin yksityinen suomen kielen kouluttaja.

Leningradin alueen inkeriläisten ongelmana on ollut, että aluehallitus ei tunnusta heitä alkuperäiskansaksi, inkeroisten ja vatjalaisten tapaan. Venäläisenä kuriositeettina tulee mainita Venäjällä vastikään voimaan tullut terrorismia ja ekstremismia ehkäisevä laki, joka kieltää ristiliput – joukossa myös Inkerin lipun – äärimmäisyysliikkeen symboleina.

Sukulaiskansan hoivissa Virossa

Sekä Viro että suurin osa Inkeristä jäivät Saksan miehittäjiksi syksyllä 1941. Sotatoimialueelta alkoi virrata väestöä nälän ja kurjuuden ajamina Viroon, niin että vuoden 1943 alussa oleskeli maassa jo 18 000 inkeriläistä. Syksyllä 1943 heitä alettiin siirtää meriteitse Suomeen, mutta vielä sodan lopussakin Virossa oli kolmisen tuhatta inkeriläistä. Kun Suomesta palaute-

Taulukko 2. Suomalaisten määrä Virossa vuosina 1959–2009.

vuosi	1959	1979	1989	2000	2009
henkeä	16 699	18 537	16 622	11 837	10 767

Lähteet: 1959–1989: Anepaio 1999. Statistikaamet 2000 ja 2009.

Suomen työministeri Liisa Jaakonsaari ja Tarton kaupunginjohtaja Väino Kull avasivat inkeriläisvanhusten päiväkeskuksen Tartossa elokuussa 1997. Nykyään päiväkeskus eli Ingeri Maja palvelee myös muita kaupungin vanhuksia. Sen tiloissa toimii Viron inkerinsuomalaisten liiton toimisto ja inkeriläisten paikallisseurra. Kuva: VIL:n arkisto.

tut inkeriläiset asutettiin Sisä-Venäjälle, alkoi heitä tulla vaivihkaa Viroom heti sodan päätyttyä. Suomalaiset karkotettiin kuitenkin melkein kaikki uudestaan vuosina 1947–50. (Anepaio 1999: 439).

Kun karkotusalueilta alkoi palata väkeä 1950-luvun loppupuolella, valitsivat useimmat uudeksi asuinpaikakseen Karjalan tai Viron. Suomalaisen oli kohdallisen helppo sopeutua Viroom juuri läheisen kielimuodon vuoksi. Myös Viron taloustilanne ja luterilainen tausta houkutteli inkeriläisiä. (Ems.)

Heti sodan jälkeen Viroom tullut inkeriläisväestö hakeutui maaseudulle maataloustöihin, mikä oli suomalaisille tuttu ala. Maalla viranomaisten huomioltakin oli helpompaa välttää. 1950-luvun loppupuolelta saapunut toinen aalto asettui jo suoraan kaupunkiin ja teollisuuslaitoksiin. Kun sodanjälkeisellä muuttoaallolla oli selviä pakolaisuuden piirteitä, oli myö-

hempi muuttoliike tavanomaista työperäistä siirtolaisuutta. (Ahlqvist 1996: 15).

Vuoden 1959 väestölaskennan mukaan suomalaiset olivat Viron SNT:n suurin vähemmistöryhmä. Tuolloin heitä asui Virossa 16 699 henkeä. Suurimmillaan suomalaisten määrä oli vuonna 1970, jolloin Virossa asui 18 537 suomalaista. (Anepaio 1999: 439–440).

Viron tilastoviraston mukaan suomalaisia asui vuonna 2009 Harjumaalla (Tallinnan ympäristössä) 3 336, Itä-Virumaalla (Jõhvi ja Narva) 2 296, Tartonmaalla 1 512 ja Länsi-Virumaalla (Rakvere) 1 002 henkeä. Inkerinsuomalaiset ovatkin sijoittuneet enimmäkseen Pohjois- ja Koillis-Viron keskuksiin – Tallinnan lisäksi Kohtla-Järvelle, Jõhviin ja Narvaan (Anepaio 1999: 440–441). Suuri pudotus vuodesta 1989 johtuu mitä ilmeisimmin muuttovirrasta Suomeen.

Taulukko 3. Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat vuosina 1997–2004.

lähtöpaikka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä
Pietari	710	249	474	282	359	346	277	203	2900
Petroskoi	597	397	413	437	367	407	335	151	3104
Moskova	318	85	86	234	161	105	40	56	1085
Muurmansk	–	8	31	12	15	16	4	2	88
Viro	312	426	300	171	150	190	116	106	1771
Yhteensä	1937	1165	1304	1145	1052	1064	772	518	8957

Lähde: Suomen työministeriö.

Kielellisesti Viron inkeriläiset ovat jakautuneet kolmeen osaan: kolmannes heistä puhui äidinkielenään suomea, 40,8 % viroa ja 28,2 % venäjää (Anepaio 1999: 441). Sotien jälkeen maahan tulleet suomalaiset omaksuivat läheisen sukulaiskielen melko helposti, niin että Virossa syntynyt ja koulunsa käynyt polvi luopui suomesta ensikielenä hyvin nopeasti. Venäjän kielestä taas tuli hallitseva Pohjois- ja Koillis-Virossa.

Inkerinsuomalaiset Virossa ovat organisoituneet 11 seuraksi, joissa on yhteensä noin tuhat jäsentä (979 vuonna 2009). Suurimmat seurukset toimivat Itä-Viruomaalla eli Jõhvissa (189 jäsentä vuonna 2009), Tartossa (158), Tallinnassa (143) ja Pärnussa (116). Paikalliset yhdistykset perustivat 1989 kattojärjestykseen Viron inkerinsuomalaisten liiton (VIL). Viron inkeriläiset kuuluvat maan aktiivisimpiin vähemmistöihin. Heillä on mm. kulttuuriautonomia, vaikka sen käytännön toteutuminen onkin takertunut byrokratian ja juridiikan hammasrattaisiin (INKERI 10/2006).

VIL:n Tartossa sijaitseva toimisto keskittyi 1990-luvulla suurelta osin paluumuuttoneuvontaan. Paikallisseurat järjestivät ja järjestävät edelleen paluumuuttovalmennuskursseja Suomeen aikoville inkeriläisille, kaiken muun kulttuuritoiminnan ohella.

Virossa toimii kaksi suomenkielistä seurakuntaa (Tallinnassa ja Tartossa). Lisäksi suomenkielistä kirkollista toimintaa järjestetään kaikissa muissakin suurimmissa kaupungeissa säännöllisesti.

Inkeriläiset rautaesiripun tällä puolen

Inkerin suomalaisten yhteydet emämaahan ja suomalaisiin jatkuivat lyhyitä katkoksia lukuun ottamatta aina Suomen itsenäistymiseen ja lokakuun vallankumoukseen asti. Levottomuudet Neuvosto-Venäjällä toivat Suomeen ensimmäisen merkittävän inkeriläispakolaisten aallon vuosina 1918–21. Suurimmillaan inkeriläispakolaisten määrä Suomessa oli vuonna 1920, kun heitä oleskeli maassa 8200. Tarton rauhan jälkeen enemmistö palasi takaisin kotimaalle. (Nevalainen 1989: 20–21).

Jatkosodan aikana Suomeen siirretyt 63 000 inkeriläistä antoivat merkittävän panoksen työvoimapolusta kärsivälle ja sotaa käyvälle maalle. Moskovan välirauhan ehtojen mukaisesti suurin osa inkeriläisistä palautettiin NL:oon talvella 1944–45. Noin 8000 inkeriläisen onnistui jäädä, mutta heistäkin merkittä-

vä osa pakeni salaa ja puolilaittomasti Ruotsiin. Vuonna 1953 oli Suomessa enää 3748 inkeriläistä. (Nevalainen 1989: 23).

Sodanjälkeiset vuodet olivat Suomeen jääneille inkeriläisille sananmukaisesti vaaran vuosia. Välirauhansopimuksen nojalla kansallismielisempi ja heimo-henkisempi Inkerin Liitto lakkautettiin. Inkeriläisten Yhdistys jäi jäljelle, mutta senkin toiminta käytännössä seisahtui. Osa toiminnoista siirtyi Suomalaisuuden Liitolle. (Flink 2010: 209–310).

Inkeriläiset itse yrittivät pysyä mahdollisimman näkymättömissä, sillä jatkuvana pelkona olivat mahdolliset pakkoluovutukset.

Ensimmäiset varsinaiset kesäjuhlat pidettiin Järvenpäässä vuonna 1956. Inkeriläisten Yhdistyksen tiedotuslehti *Inkeriläisten viesti* alkoi ilmestyä vuonna 1958. (Ks. Vironmäki 1969.) Kulttuuritoimintaa tukemaan perustettiin Inkeriläisten Sivistyssäätiö vuonna 1965 (ks. Kekki 1969).

Ruotsiin siirtyneet inkeriläispakolaiset työllistyivät nopeasti metsätöihin ja teollisuuteen. Ruotsin kansalaisuutta saattoi hakea seitsemän vuoden maassa oleskelun jälkeen. (Sverigeingermanländarnas historia: 43–49.) Tilanne oli tässäkin mielessä parempi kuin Suomessa, missä kansalaisuuksia alettiin myöntää inkeriläisille käytännöllisesti katsoen vasta 50-luvun loppupuolella. Viimeiset inkeriläiset saivat Suomen kansalaisuuden vasta 1970-luvun loppupuolella. (Nevalainen 1989: 318–319; ks. myös Flink 2010: 291–293, 295–297) Jopa Suomen ja NL:n kansalaisten väliset seka-avioliitot oli kielletty (Flink 2010: 297, 299).

Ruotsissa inkeriläiset keskittyivät Boråsiin, Eskilstunaan, Göteborgiin, Jönköpingiin ja Tukholmaan. Samat paikkakunnat ovat myös Ruotsin suurimpia suomalaiskeskuksia – tosin pääasiallinen kantasuomalaisten tulo ajoittui vasta 1960- ja 1970-luvuille. Ruotsista inkeriläisiä on lähtenyt jonkin verran kauemmas länteen, mm. Amerikkaan ja Australiaan. 1980-luvun lopulla arvioitiin Ruotsissa elävän noin 8000 inkeriläistaustaista (Nevalainen 1992: 292).

Ruotsissa inkeriläiset ryhtyivät heti järjestämään suomenkielisiä jumalanpalveluksia, ja ensimmäinen oma yhdistys perustettiin Boråsissa vuonna 1947. Inkerinsuomalaiset rupesivat pitämään myös kesäjuhlia heti sodan jälkeen. (Sverigeingermanländarnas historia: 77.) Kun Suomessa Inkerin ristilipun ulkokäyttö oli kielletty, saattoivat Ruotsin inkeriläiset käyttää kansallisia symboleita täysin avoimesti.

Viron inkerinsuomalaisten lipun vihkiminen Tartossa Pietarin kirkossa 18.12.1988. Lippua pitää inkeriläisten yhdistyksen perustaja Anatoli Schultz. Vihkimisen toimittaa kirkkoherra Voldemar Ilja. Kuva: VIL:n arkisto.

Paikallisseurojen kattojärjestö – nykyinen Ruotsin Inkeri-liitto, Sveriges ingermanländska riksförbund – on perustettu vuonna 1956. Liiton jäsenjärjestöjen yhteinen jäsenmäärä on liiton viimeisten tilastojen mukaan (2005) 1218 henkeä. Enimmillään jäseniä oli 1992, jolloin kirjoilla oli 1603 henkeä. Ruotsin Inkeri-liiton suurimmat jäsenjärjestöt ovat Borås (235 jäsentä vuonna 2005), valtakunnallinen yhdistys Ingria (408), Tukholma (136) ja Eskilstuna (106). (Medlemsstatistik 1984–2005).

Suomessa ilmestyvää *Inkeriläisten viestiä* vaivava suomettuminen sekä Ruotsin inkeriläisten heikentynyt suomen kielen taito estivät lehteä käsittelemästä monia tärkeitä ja kipeitä teemoja lähimenneisyydessä. Ruotsissa perustettiin oma tiedotuslehti *Ingria* vuonna 1984. (Randefelt 2010).

Palumuuton 20 vuotta

Huhtikuussa 1990 presidentti Mauno Koivisto antoi lausunnon, jossa hän rinnasti inkeriläiset ulkosuomalaisiin, joilla olisi oikeus palata esi-isiensä maahan palumuuttajina. Lausunnosta alkoi inkerinsuomalaisten vaellus Suomeen usean tuhannen hengen vuosivauhdilla. (Takalo & Juote 1995: 54–55).

Kun lasketaan yhteen ensimmäisten viiden vuoden hallitsemattoman palumuuton aikana Suomeen muuttaneet 15 000, työministeriön tilastoimat 8957 sekä Suomen Pietarin pääkonsulaatin vuosina 2005–

08 tilastoimat 1629 inkeriläistä, voidaan arvioida Suomeen tulleen 20 vuoden kuluessa ehkä 25 000 palumuuttajaa. Sisäministeriö arvioi heidän määräkseen 30 000, kun taas Wladimir Kokko Pietarin Inkerin Liitosta vain 18 000:ksi. (INKERI 4/2010; Sisäministeriö 2009).

Palumuuttoa koskevaa lainsäädäntöä on vuosittain tiukennettu, ja vuodesta 2003 palumuuttajien on täytynyt osoittaa auttava kielitaito erikseen inkeriläisille laaditussa kielitestissä. Testiä varten lähtömaissa järjestetään palumuuttovalmennus- ja kielikurseja. (Migri 2010; Työministeriö 2003).

Suomen venäjänkielisen väestön kasvulla on Suomessa jatkuvasti uutisarvoa. Uusimman väestötilaston mukaan Suomessa asuu 50 000 venäjänkielistä. Tämä luku näyttää kuitenkin toisenlaiselta, kun otetaan huomioon, että siitä puolet on ehkä inkeriläisiä palumuuttajia ja heidän mukanaan tulleita omaisia.

Voimakas poismuutto Virosta, Karjalasta ja Pietarin alueelta on aiheuttanut varmasti vaikeuksia suomalaisen kulttuurin elinvoimaisuudelle lähtöalueilla, olivathan lähtijät ennen kaikkea koulutettua ja työikäistä sekä työkykyistä väkeä. Etenkin palumuuton alussa lähtivät ne, joilla oli selvästi suomalainen identiteetti ja kohtalainen suomen kielen taito. Inkeriläiskyliin jäivät lähinnä vanhukset. (Esim. Kyntäjä 1997). Tilanteen helpottamiseksi Suomen viranomaiset käynnistivät Inkeri-projektin, jonka tavoitteena oli parantaa iäkkäiden suomalaisten asemaa lähtömaissa,

Pietarin kuorossa laulaa innokkaita inkerinsuomalaisen jälkeläisiä. Kuoroa johtavat Olga Konkova ja Irina Golyševa. Kuvassa kuoro inkeriläisten ensimmäisellä kansainvälisellä festivaalilla Tartossa kesällä 2008. Kuva: K. Hasala.

erityisesti erilaisten palvelukeskuksien kautta (esim. Takalo & Juote 1995: 32–34).

Paluumuuttajat ovat sopeutuneet suomalaiseen yhteiskuntaan kohtalaisen helposti. Toki poikkeuksia on – riskiryhmään kuuluvat erityisesti nuoret, jotka samaistuvat ensisijaisesti lähtömaan kulttuuriin ja olosuhteisiin. Paluumuuttajat ovat perustaneet lukuisia yhdistyksiä, joilla pyritään tukemaan kotoutumista ja henkistä hyvinvointia. Merkittävin toimija tällä alalla on eittämättä vuonna 1995 perustettu Inkerikeskus Helsingissä: sillä on oma työnvälitystoimisto, se neuvoo ja ohjaa paluumuuttajia ja järjestää erilaisia viriketoimintaa.

Viime vuosina moni paluumuuttaja on palannut lähtömaahan muutaman vuoden työnteon jälkeen ja taloudellisen tilanteen lähtömaassa kohennuttua. Erityisesti olot Venäjällä ovat kehittyneet niin, että yhä useampi luopuu paluumuutto-oikeudestaan ja jää kotimaahansa. Varmasti valintaan vaikuttaa myös se, että henkinen side Suomeen nuorten työikäisten keskuudessa on yhä heikompi. (Ks. esim. Kokko 2010c).

Valtioneuvosto päätti vuonna 2006 luopua paluumuuttostatuksesta, purkaa paluumuuttojonot nopeutetusti ja siirtyä suosimaan tavallista työperäistä maahanmuuttoa. Jonon purku ei kuitenkaan toistaiseksi ole onnistunut, vaan jono on jopa pidentynyt. Sisäministeriö ilmoituksen mukaan jonossa on 10 000 henkeä. (Manninen 2009; Sisäministeriö 2010). Pie-

tarin Inkerin Liiton mukaan luku on huomasti liioiteltu, eikä jonossa ole enää kuin viitisen tuhatta päähakijaa perheineen. Viranomaiset arvioivat, että jonossa olevista noin seitsemän tuhatta aikoo vakavissaan muuttaa Suomeen. Pietarissa taas ollaan sitä mieltä, että oikeasti halukkaita tulijoita olisi vain muutama tuhat. (INKERI 4/2010).

Paluumuutosta luopuminen edellyttää ulkomalaislain muutosta. Lakimuutoksen on määrä tulla eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2010 ja tulla voimaan heinäkuussa 2011 (Lakiehdotus 2010). Uutiset paluumuuton lopettamisesta ovat herättäneet ristiriitaisia reaktioita inkeriläisjärjestöissä ja paluumuuttajissa. Inkerin Liiton puheenjohtaja Aleksanteri Kirjanen hyväksyy paluumuuttojärjestelmän lakkauttamisen, mutta monet muut inkeriläisaktivistit, kuten Vladimir Kokko ja Toivo Tupin ovat kritisoineet päätöstä jyrkästi. Päätöstä pidetään epäloogisena jo Suomen tähänastisen työvoima- ja maahanmuuttopolitiikan kannalta. (Haapanen 2009). Myös monille Suomesa asuville inkeriläisvanhuksille päätös on karvas yllätys, sillä nyt lasten ja lastenlasten muutto Suomeen on katkolla. (Päivinen 2009).

Identiteetin säilyminen, säilyttäminen ja elvyttäminen

Inkerinsuomalaisten identiteetin kaksi kulmakiveä ovat 1700-luvulta lähtien olleet suomen kieli ja luterilainen usko. Molempien merkitys on selvästi viime vuosikymmeninä vähentynyt. Kolmantena identiteetin rakentajana pidetään kansan kokemaa kärsimyshistoriaa. (Takalo & Juote 1995: 46–51).

Ennen sotia syntyneet inkeriläiset pitivät itseään vielä suomalaisina ja käyttivät jopa kotikielensä suomea. 1930- ja 40-luvulla syntyneiden joukossa on suomen- ja muunkielisiä suunnilleen yhtä paljon. He ovat useimmiten perineet suomalaisen elämäntavan vanhemmiltaan, tuntevat perinteet ja ovat niistä kiinnostuneita, mutta eivät useimmitenkaan ole välittäneet niitä eteenpäin lapsilleen. Nuoremmilla sukupolvilla ei ole suoraa kosketuspintaa suomalaisuuteen, ei kulttuuriin eikä kieleen. (Kyntäjä & Kulu 2000: 38).

Venäjän ja suomen kielten erilaisuus hidasti vuosisatoja täydellistä kielenvaihtoa. Vielä ennen toista maailmansotaa suuri osa inkeriläisistä osasi venäjää

heikosti, sillä he tulivat toimeen omissa kyläyhteisössään suomen kielellä aina 1920-luvulle asti. Stalinin vainot ja yleinen venäläistäminen aiheutti sen, että suomalainen vähemmistö venäjänkielistyi yhden sukupolven aikana. (Savijärvi & Savijärvi 1999: 37).

Paluumuuttomahdollisuus Suomeen on kuitenkin lisännyt nuorempien polvien kiinnostusta kielitaitoa kohtaan. Myös Suomessa asuvien sukulaisten kanssa joudutaan usein käyttämään suomea. Virossa, Suomessa ja Ruotsissa asuvilla inkeriläisillä on usein tiiviit ja henkilökohtaiset kontaktit Inkerinmaalla asuviin sukulaisiin tai muihin inkeriläisiin.

Rajan takaa tehdään matkoja isovanhempien ja vanhempien synnyinkyläihin, vaikka kotitalosta ei olisi jäljellä kuin kivijalka. Retkien avulla inkeriläiset pitävät yllä identiteettiään ja heille ominaista sukurakkauttaan – vähän samaan tapaan kuin evakkokarjalaiset. Tähän liittyy myös lukuisten omaelämäkertojen ja muistelmien julkaiseminen sekä Helsingissä toimivan Inkerin kulttuuriseuran aloittama muistelutyö. Inkerin kulttuuriseura on puheenjohtajansa Helena Miettisen johdolla järjestänyt viime vuosina inkeriläisvanhuksille erityisiä muistelutyöpajoja, joissa vanhukset kertovat elämänvaiheistaan ja käsittelevät menneisyyden kipupisteistä.

Inkeriläisten tiedotustoiminta on keskittynyt viime vuosina yhä enemmän internetiin. Perinteisten lehtien rinnalle on tullut tiedottavia internetsivuja ja lehdet ilmestyvät myös verkossa. Ylipäänsä omasta toiminnasta ja tavoitteista sekä historiallisista vääryyksistä kertominen on entistä helpompaa ja entistä laajemmalle yleisölle. Tutkija Toivo Flink (2008) on asettanut yhdeksi tavoitteeksi sen, että NL:n suomalaisten kohtalot tulisivat osaksi Suomen ja suomalaisten historiaa. Inkerin heimon kohtalo on hänen mielestään saatava mukaan koulujen oppikirjoihin.

Suomen ulkopuolisten inkeriläisjärjestöjen yhteinen vaikuttamisväylä Suomen viranomaisiin on ulkosuomalaisten foorumi, Ulkosuomalaisparlamentti, joka toimii Suomi-Seuran puitteissa. Karjalan, Inkerin ja Viron inkeriläisjärjestöt muodostavat yhdessä Ulkosuomalaisparlamentin Itä-Euroopan alueen.

Inkerinsuomalaiset keskittyvät määrällisesti yhä enemmän Suomeen. Kansalliset järjestöt ovat onnistuneet pitämään inkerinsuomalaisuutta toistaiseksi hengissä varsin hyvin, vaikka niidenkin ongelmana on nuorempien polvien vähäinen aktiivisuus.

Yhtenä näkyvimpänä ja konkreettisimpana kulttuuritoiminnan muotona ovat olleet vuosikymmeniä kestäjählat – niin Suomessa, Ruotsissa, Inkerissä kuin Virossakin. Aika näyttää kuitenkin jo ohittaneen tällaisen kansanjuhla-konseptin: viime vuosina osanotto erityisesti Suomessa ja Ruotsissa on ollut melko vähäistä.

Lähteet

- Ahlqvist, Tony: Inkerinsuomalaisten assimiloituminen virolaiseen yhteiskuntaan toisen maailmansodan jälkeen. Seminaarityö Tarton yliopiston historian laitoksella. Tartto 1996.
- Anepaio, Terje: Soomlased. – Jüri Viikberg (toim.): Eesti rahvaste raamat. Rahvusvähemused, -rühmad ja -killud. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn 1999: s. 437–445.
- Flink, Toivo: Pois Inkeristä, ohi Inkerin. Yliopistopaino. Helsinki 1995.
- Flink, Toivo: Ettei totuus unohtuisi. Miten varmistamme, että maailma muistaisi meitä inkerinsuomalaisina? Esitelmä Tartossa 12.7.2008.
- Flink, Toivo: Kotiin karkotettavaksi. Inkeriläisen siirtoväen palautukset Suomesta Neuvostoliittoon 1944–1955. SKS / Kansallisarkisto. Helsinki 2010.
- Haapanen, Mikko: Inkerin Liitto hyväksyy paluumuuttojonon sulkemisen. YLE Uutiset 29.12.2009: [http://www.yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/12/inkerin_liitto_hyvakssyy_paluumuuttojonon_sulkemisen_1323002.html]
- Iho, Toivo: Pääkirjoitus. – Inkeriläisten viesti 5–6/2009: s. 2.
- INKERI. Tietoa Inkeristä ja inkeriläisistä. Viron inkerinsuomalaisten liiton aikakauslehti, Tartto.
- INKERI 10/2006 = Suomalainen kulttuuriautonomia Virossa – teoria ja käytäntö. – INKERI 10/2006: s. 3.
- INKERI 1/2010 = Paluumuuttojono suljetaan vuoden kuluttua? – INKERI 1/2010 s. 14. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2010_01/s14-16.pdf]
- INKERI 4/2010 = Paluumuuttotilastot hämmentävät. – INKERI 4/2010 s. 7. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2010_04/s6-7.pdf]
- Inkeriläisten paluumuuttojono aiotaan lopettaa. YLE Uutiset 9.10.2006: [<http://yle.fi/uutiset/koti>]

- maa/2006/10/inkerinsuomalaisten_paluumuutto_aiotaan_lopettaa_219507.html]
- Kekki, Väinö: Inkeriläisten sivistyssäätiö. Inkerin suomalaisten historia. Inkeriläisten Sivistyssäätiö 1969: s. 437–446.
- Kirkinen, Heikki: Inkerin keskiaika ja uuden ajan alku vuoteen 1617. Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1992: s. 35–66.
- Kokko, Wladimir: Inkerin Liitto kaksikymmentä vuotta: näin se kaikki alkoi Inkerinmaalla. – INKERI 10/2008 s. 8. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2008_10/Inkeri_1008_8.pdf]
- Kokko, Wladimir: ”On valhe, iso valhe ja tilasto...” – Inkeriläisten viesti 2/2004: s. 9.
- Kokko, Wladimir: Miksi paluumuutto lopetetaan? – INKERI 2/2010 s. 3. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2010_02/s2-3.pdf]
- Kokko, Wladimir: Paluumuutto päättyy – mitä nyt eteen? – INKERI 3/2010 s. 3. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2010_03/s2-3.pdf]
- Kokko, Wladimir: Mikä tuo inkeriläiset Suomeen? – INKERI 5/2010 s. 3. [http://www.inkeri.ee/INKERI/2010_05/s2-3.pdf]
- Kuujo, Erkki: Inkerin vaiheita keskiajalta 1700-luvun loppuun. – Inkerin suomalaisten historia. Inkeriläisten Sivistyssäätiö 1969: s. 45–151.
- Kyntäjä, Eve: Inkerinsuomalaisten muutto Suomeen – paluumuutto vai maastamuutto? Inkerin Liiton ja Inkerin kirkon näkökulmia Pietarissa. Teoksena: Pitkänen, Maarit ja Jaakkola, Antero (toim.): Inkerinsuomalaiset kunnassa. Suomen Kuntaliitto 1997: s. 129–141.
- Kyntäjä, Eve ja Kulu, Hill: Maailmansodan jälkeen hajallaan Neuvostoliitossa. Teoksena: Saressalo, Lassi (toim.): Inkeriläiset. Kertomus Inkerin kansoista ja kulttuureista. Tampereen Museoiden julkaisuja 56. Tampere 2000: s. 37–43.
- Lakiehdotus 2010 = Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain 48 §:n muuttamisesta. Lausunnolle lähtenyt esitysluonnos 17.5.2010: [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/d7b457aca8dc6c91c225772700213f4b/\$file/inkeripaluumuutto_heluonnos_lausunnolle_1705.pdf]
- Manninen, Marja: Inkeriläisten paluumuuttojono piteni. YLE Uutiset 20.2.2009: [http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/02/inkerilaisten_muuttojono_piteni_561692.html]
- Medlemsstatistik 1984–2005. Ruotsin Inkeri-liiton www-sivut: [http://www.ingermanland.nu/medstat.shtml]
- Migri 2010 = Kielitutkinto. Maahanmuuttoviraston internetsivut. [http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2475,2525,2688]
- Nevalainen, Pekka: Inkeriläinen siirtoväki Suomessa 1940-luvulla. Otava. Helsinki 1989.
- Nevalainen, Pekka: Inkerinmaan ja inkeriläisten vaiheet 1900-luvulla. Teoksena: Nevalainen, Pekka ja Sihvo, Hannes (toim.): Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri. SKS. Helsinki 1992: s. 234–299.
- Päivinen, Pirkko: Inkerinsuomalaisten oikeus paluumuuttoon loppuu. YLE Uutiset 31.12.2009: [http://www.yle.fi/alueet/lahti/2009/12/inkerinsuomalaisten_oikeus_paluumuuttoon_loppuu_1333677.html]
- Randefelt, Roland: Kauan eläköön Ingria! Ruotsin inkerinsuomalaisten lehti 25 vuotta. – INKERI 1/2010 s. 6–7.
- Saloheimo, Veijo: Inkerinmaan asutus ja väestö 1618–1700. Teoksena: Nevalainen, Pekka ja Sihvo, Hannes (toim.): Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri. SKS. Helsinki 1992: s. 67–82.
- Savijärvi, Ilkka ja Savijärvi, Muusa: Language contacts in Ingrian-Finnish. Teoksena: Teinonen, Markku ja Virtanen, Timo J. (toim.): Ingrians and neighbours. Focus on the eastern Baltic Sea region. SKS, Helsinki 1999: s. 23–47.
- Siiriäinen, Ari: Inkerinmaan esihistoria. – Inkerin suomalaisten historia. Inkeriläisten Sivistyssäätiö 1969: s. 31–43.
- Sisäministeriö 2009 = Inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmää muutetaan. Sisäministeriön tiedote 28.12.2009: [http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/18427A25AB04B3B4C225769A00398ABC?opendocument]
- Sisäministeriö 2010 = Ehdotus inkerinsuomalaisten paluumuuttojonon lakkauttamisesta lausuntokierrokselle. Sisäministeriön tiedote 18.5.2010: [http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/2A43996580D26E6DC2257727003768DB?opendocument]
- Sverigeingermanländarnas historia. Sveriges ingermanländska riksförbund, Borås 2000.
- Takalo, Pirjo – Juote, Mari: Inkerinsuomalaiset. Sosiaali- ja terveysministeriö, pakolaistoimisto. Helsinki 1995.

Työministeriö 2003. Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kielitestin perusteet. Työministeriö, Helsinki 2003. [http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/01_esitteet/ipaki/ipaki_fin.pdf]

Uino, Pirjo: Inkerinmaan esihistoria. – Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1992: s. 11–34.

Vironmäki, Matti: Piirteitä Inkeriläisten Yhdistys r.y:n toiminnasta vuosina 1934–1969. – Inkerin suomalaisten historia. Inkeriläisten Sivistysseura 1969: s. 405–425.

Yllö, Leo: INKERI. Karttaliite teokseen Inkerin suomalaisten historia. Inkerin Sivistysseura, Helsinki 1969.

Tilastot:

Väestörakenne 2008. Tilastokeskus 27.3.2009: http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_fi.pdf

Viron tilastoviraston tietokanta vuoden 2000 väestölaskennasta: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvaloendus/15Rahvus._Emakeel._Veerkeelte_oskus/15Rahvus._Emakeel._Veerkeelte_oskus.asp

Viron tilastoviraston tiedot väestötilastoista sukupuolen, kansallisuuden ja maakunnan mukaan 1.1.2009: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ ja_koosseis/04Rahvaarv_ ja_rahvastiku_koosseis/04Rahvaarv_ ja_rahvastiku_koosseis.asp

Vserossiiskaja perepis naselenija 2002 goda – 2002 All-Russia Population Census. [<http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>]

Nordic Demographic Symposium in Lund, Sweden

17th Nordic Demographic Symposium was held in Lund, Sweden, 17.–19.6.2010. Dr. Luule Sakkeus (left in the picture), Tallinn University, and Dr. Hill Kulu, University of Liverpool, were Keynote Speakers in the Symposium. Many parallel sessions were held under themes like New Demographic Trends, Migration, Second Generation Migrants, Labour Market Participation and so on. Photo: Elli Heikkilä.

